

Herikli Aşireti ve Kızılağıl Köyü

Özet Tarih

Önsöz

Kızılağıl köyünü ve insanlarını araştırma ve derleme amacı ile 1995'da işe koyuldum.

Kızılağıl Köyü eğitimci Eşref Erdoğan'nın yazılı tutanağı ile Hacı Ali Sinop, Musa Sofuoğlu, Saprı Yürüyen, Osman Aksoy, Bahri Sinop, Mehmet Seçe (Hacılar), Adem Özcan (Karaburna), Süleyman Ateş (Köşektaş) sözlü tarih anlatılarından yola çıkarak resmi ve akademik kaynak ve belgelerde anlatının özünü sorgulamaya başladım.

Kayseri'de babam Bahri ile 04.07.1997'de kale önünden geçerken tesadüfen kitapçıların açtığı sergiye takıldık ve Herikli aşireti ile ilgili bir kitabın olup olmadığını sordum. Eğitimli genç pazarlayıcı, araştırmacı yazar Cengiz Ohronlu'nun 'Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı' adlı kitabı elime tutuşturdu.

Herikli ile alakalı metni kitabın sayfalarında aramaya başladım. Herikli Aşireti ile alakalı bir bilgi bulamadım ve kitabı geri vermek istedim. Genç kitabı açtı ve fihriste bakarak bana Herikli aşiretinin konu edildiği bir kaç sayfeyi gösterdi.

Evet iyi bir başlangıç oldu.

Sözlü Tarih

Yedi yıl kuraklık ve eşkiya saldırısına maruz kalan Herikli Aşireti, Urfa'nın Harran ovasından göçmeye karar kılar.

Harran'dan sökün eyleyen Herikli Aşireti Uzunyayla hattından Arabusun'un Salanda hududuna erişir.

Akraba aşiretlerden Karacakürdler bizimkilerden daha önce davranarak Kızılırmak havzasına varıp yurt tutmuşlar.

Hırka Dağı'nın eteklerine gelip Şirin Pınar'a konan Osmanlı tebaasından Herikli Aşireti ağnam, bac, avarız, camus vergilerine tabi olmasına rağmen yerleşik veya yarı göçer diğer oymaklar 'üç günlük konaklama sürenizi aştınız, buraları terk edin!' diye, elçi gönderirler.

Karacakürdler ile akrabayız. Onlar bizden önce davranıp, Kızılırmak havzasını yurt tuttular ve onlarca köy kurdular. Hâlâ kız alıp veririz.

Şirin Pınarı mevkiisinden sökün eyleyen Herikliler'in Urfa-Harran kolu Bölcekli mağarasına sığınır ve dönüş hazırlıklarına başlar, lakin o yıl kış erken bastırır ve kar yağışı üsteler.

Irmak Bucağı sahasının etkin diğer oymakları tekrar elçi gönderirler ve Herikli Aşiret'ini cebren kovmaya kalkışırlar.

Hereke (kundaklı ok) kullanımında ile at binmesinde mahiretli olan Herikliler, ısrarcı obaların cebri baskısını ve baskınını göğüsler ve bir kısmını Çiçekdağı'na kadar kovalarlar.

Kedilerine musallat olan obaları Irmak Bucağı'ndan def eden Herikliler'in Urfa Harran kolu ilk köyleri olan Hacılar'ı Beştepe mevksine kurarak kalıcı olmaya karar verirler.

Herikliler önce Irmak Bucağı'nda 8 pare köy kuruyorlar ve davarlarını Malya Çölü'nde yaylağa (yazlağa) çıkarıyorlar.

Malya Çölü'nde yaylağa (yazlağa) çıkan bir kısım yarı göçebe aile reisleri önce Kalaycık Köyü'nü kuruyorlar ve peyder pey 7 köy daha kurarak yerleşik hayata geçiyorlar.

Bayram Sinop Herikli Aşireti ve Kızılağıl Köyü Oberhausen, 26.06.2026
Kızılağıl Köyü'nü kuran dört yarı göçebe aile reisi, kışın Irmak Bucağı bölgesinde eyleşip yazın sürülerini İsmail Sivrisi eteklerine yaylağa çıkarıyorlar.

Osmanlı Devleti'nin iskan politikası gereği ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın teşviklerini kâleye alarak yazlaklarından birine yerleşmek istiyorlar. Önlerinde üç seçenek var. Altıpınar, Kanatyaylası ve Kızılağıl.

Akağa eşkiya olgusunu ve kış koşulunu göz önünde tutarak korunaklı ve dulda olan Kızılağıl'ı tercih ediyor.

Kızılağıl'ın kurucu ağaları ve obaları:

01. Akağa	Mustafa	Hacıkirli Obası
02. Bayazıd	Ali	Bayazıd Obası
03. Karaca	Hasan	Kızılhallili Obası
04. Sofuoğlu	Hacı Osman	Sofular Obası

Kızılağıl bir ören yeriymiş ve kırmızı kerpiçten yapılı 6 sürüyü alabilecek bir ağıl ile ihtiyaca cevap verebilecek bir su kuyusu bulunuyormuş.

Kızılağıl Köy adını o kırmızı ağıldan almaktadır.

Kızılağıl'a sonradan katılan akraba obalar veya bireyler:

05. Kara Musa	Buluntu Çocuk
06. Deli Hacı	Irmak Bucağı
07. Çavuş Ömer	Irmak Bucağı
08. İbankoca	Damsa ve Çağşak Köyü
09. İbiş	Kazıklı Köyü
10. Uzun Mustafa	Eski Ören Köyü, Boğazlıyan
11. Fakioğlu Ömer	Eski Ören Köyü
12. Aflakoğlu Hacı Halil, Ömer ve Bilal	Aflak Obası / Hacılar Köyü
13. Osmanoğlu Osman	Kazıklı Köyü
14. Omarça	Kırıklı Köyü
15. Bayraktar Karaca Osman	Heroğlu Köyü, Ceyhan
16. Karabardak İsmail	Karabardak Obası / Kazıklı Köyü
17. Çökelikoğlu Kara Hasan	Çökelik Obası / Kalaycık Köyü
18. Çinniler Topal İbrahim	Çinni Obası / Kalaycık Köyü
19. Hacı İsmail	Hacılar Köyü
20. Arafa Obası	Kazıklı Köyü

Kızılağıl Köyü'nün kuruluşunun tescilinden sonra mevât araziler harime dönüştürülerek, davarcılığın ve deveciliğin ötesinde reçberlik girişimi gerçekleşiyor.

Devecilik (kervancılık) ile uğraşan Kara Ahmet, İbanın Hacı Ali gibi bazı Kızılağıl'lı Bezirgan Kuyusu mevkiisinden geçen talaha yol güzergahını kullanarak Şam, Halep, Humus gibi aşrı şehirlere mal taşıyorlar.

Savran Kara Ahmet Mirî Deve Sistemi dahilinde askeri mühimmat taşıırken Tokat şehrinde şehit düşüyor, çok acı bir olay.

Bacıları Mavuş, Döndü ve Anış'ın yaktığı ağıttan iki beyit.

*Tokat dedikleri bir engin şehir
Söyleme gardaş götürmem gahır
Gündüz olsaydı çağre bulurdum
Gece savranıma vermişler zehir*

*Kara erkağ baş ucuna çahılı
Gardaşın başı da arap fahılı
Uruba diktirmiş de içi kohulu
Zabitler bölüştü anaminoğlu*

Kızılağıl'lılar tarla tapan işine ağırlık verirken, Aflağan Hasan rençberliğe önem vermemiş, 'Sadığın Çölü'ne kadar boş arazi, kıraç!' diye, davarcılıktan vazgeçmemiş.

Bugün Harim arazisinde sehmi olanlar Kızılağıl Köyü'ne ilk yerleşenlerin soyaklardır.

Akağ'nın manevi evladı Deli İbrahim Kızılağıl'dan ayrılarak Köşektaş Köyü'nü kuruyor. Barak Köyü ile giriştiği mücadeleden galip çıkıyor.

Sözlü tarihi burada sonlandırarak resmi ve akademik kaynaklara bir bakalım.

Şunu peşinen söyleyim. Kuraklık, erkenci kış, talaz gibi iklimsel döngülerin ve eşkiyacılık, çekirge istilası, kıtlık, seferberlik gibi olguların akademik kayıtları ile Kızılağıl hafızası birebir örtüşüyor.

Travmalar iz bırakıyor. Sözlü hafızanın ne kadar değerli olduğuna birlikte şahitlik edelim, buyurun.

Yazılı Tarih

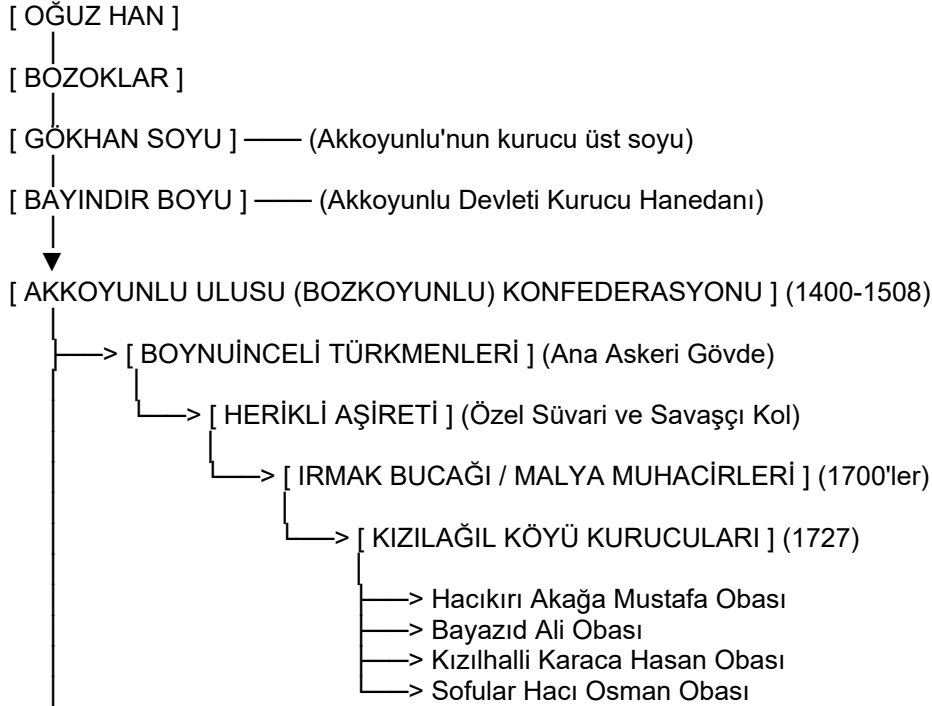
Köken ve Kimlik

Herikli Aşireti, yaygın bilinen Avşar, Beğdili, Bayat, Barak veya Avşar tezlerinin aksine, muhtemelen Bayındır boyundandır.

14-16. yüzyıllarda Oğuzların Bayındır boyu merkezli kurulan Akkoyunlu Devleti'nin (Bozkoyunlu) askeri omurgasını oluşturan Boynuinceli konfederasyonunun en savaşçı, özel süvari kolu, Heriklilerdir.

Herikli Aşireti ile Akkoyunlu Devleti (1378-1508) arasındaki ilişki, doğrudan bir boy aidiyetinden ziyade tarihsel bir coğrafya, göç ve siyasi ittifak ilişkisidir.

Tarihçilerin (örneğin ünlü dilbilimci ve tarihçi Ahmet Caferoğlu'nun) aktardığı bilgilere ve arşiv kayıtlarına baktığımızda, Herikli ile Akkoyunlu ilişkisini şu önemli başlıklarla açıklayabiliriz:

Çizelge 1: Herikli Aşireti'nin Yönelimi

Siyasi ve Askeri İttifak

Akkoyunlu Devleti, Oğuzların Bayındır boyu öncülüğünde kurulmuş devasa bir Türkmen konfederasyonuydu. Yani tek bir boydan değil, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Azerbaycan hattında yaşayan onlarca farklı Türkmen aşiretinin bir araya gelmesiyle oluşmuştu.

Herikli Aşireti, Akkoyunlu Devleti'nin hüküm sürdüğü bu coğrafyada (Diyarbakır, Erzurum, Elbistan ve Halep/Rakka hattında) konar-göçer olarak yaşamaktaydı.

Tarihsel süreçte Herikliler, bu büyük Türkmen konfederasyonunun (Akkoyunlu Ulusu'nun) bir parçası olmuş, devletin askeri gücünü oluşturan süvari birliklerine (çerik) asker sağlamışlardır.

Akkoyunlu Devleti'nin Yıkılışı

Herikli ile Akkoyunlu ilişkisinin en kırılma noktası, devletin yıkılış sürecidir. 1500'lerin başında Safevi Devleti'nin kurucusu Şah İsmail, Akkoyunlu Devleti'ni ortadan kaldırınca bölgedeki dengeler tamamen değişti.

Akkoyunlu Devleti'nin dağılmasıyla birlikte, onun çatısı altında yaşayan pek çok konar-göçer Türkmen topluluğu siyasi hamisiz kaldı. Safevi baskısından kaçan veya yeni yurtlar arayan bu oymaklar batıya ve güneye doğru büyük bir göç hareketi başlattı.

Herikli aşireti de bu süreçte ilk olarak Antep, Maraş ve Halep civarına çekildi. Ardından Dulkadirli topraklarına (Sivas, Malatya, Kayseri sahasına) yayıldılar. İşte bu göç zinciri, asırlar sonra (18. yüzyılda) Osmanlı'nın onları Kırşehir ve Nevşehir civarına iskan etmesiyle son bulacaktır.

Yani bugün Heriklilerin Orta Anadolu'da (Gülşehir, Hacıbektaş, Kozaklı) bulunmasının kökenindeki ilk büyük itici güç, Akkoyunlu Devleti'nin yıkılmasıyla başlayan bu coğrafi yer değiştirmedir.

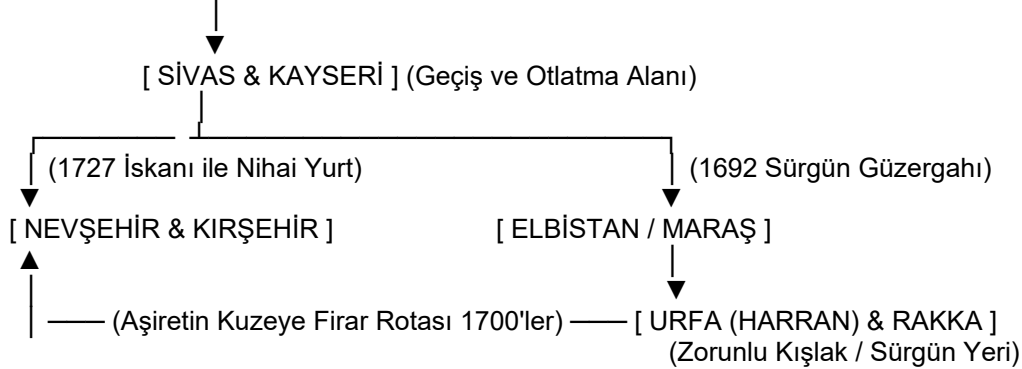
Osmanlı İskan Politikası

Herikli Aşireti, 16. ve 17. yüzyıllarda ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır, Erzurum, Maraş civarı) ile Suriye'nin kuzeyindeki (Rakka, Halep) yaylak-kışlak hatlarında yaşamaktaydı.

Zorunlu İskan (18. Yüzyıl): Osmanlı Devleti, hem Orta Anadolu'daki asayişli sağlamak, hem boş arazileri tarıma kazandırmak hem de göçebe boyların birbirleriyle veya yerleşik halkla çatışmasını önlemek amacıyla 1700'lü yılların başından itibaren büyük bir iskan politikası başlattı.

Herikli Aşireti de bu dönemde (özellikle 1708-1720 yılları arasında) bugünkü Kırşehir ve Nevşehir civarına zorunlu iskana tabi tutuldu. Aşiret, dönemin güçlü boylarından Boynuinceli Aşireti konfederasyonunun bir parçası olarak bu bölgeye yerleştirilmiştir.

[ERZURUM YAYLALARI] (İlk Tarihi Yaylak)

Çizelge 2: Herikli Aşireti'nin Göç Seyri

Kardeş Aşiretler

Herikli aşiretinin arşiv kayıtlarında en yakın ilişki içinde olduğu iki büyük Türkmen konfederasyonu vardır.

Danışmendli Türkmenleri ve Boynuinceli Türkmenleri. Bu yapılar içinde Heriklilerin "kardeş oymakları" şunlardı.

Boynuinceli Aşireti: Heriklilerin 18. yüzyılda Orta Anadolu'ya (Kırşehir-Nevşehir hattına) birlikte geldikleri ve adeta et tırnak oldukları ana kardeş boydur. Osmanlı'nın nüfus ve iskan defterlerinde Herikliler, Boynuinceli kazasının bir alt kolu olarak kaydedilmiştir.

Karacakürd Aşireti: Kırşehir ve Nevşehir civarında Heriklilerle en çok sınırdış ve akraba olan, yine göç yollarını beraber yürüdükleri köklü bir Türkmen boyudur.

Savcılı ve Sıdıklı: Bugün Kırşehir'de halen yoğun nüfusa sahip olan, Heriklilerle aynı dönemde iskan edilen ve aynı otlakları paylaşan kardeş oymaklardır.

Kethüdalar (Kethüdâ-yı Aşiret)

Osmanlı idari sisteminde Kethüda, bir aşiretin devlet karşısındaki resmi temsilcisi, reisi ve lideri demektir. Kethüdalar aşiretin düzenini sağlar, göç yollarını belirler, devlet adına vergiyi toplar ve bir ihtilaf olduğunda hakemlik yapardı.

Pirizâdeler (Piri Bey Sülalesi): Herikli aşiretinin de içinde yer aldığı Boynuinceli Türkmen konfederasyonunun en güçlü ve en ünlü kethüda sülalesidir. Osmanlı devlet arşivlerinde bu aile "Mîr-i Aşiret" (Aşiret Beyi) unvanıyla anılır.

Hacı İbrahim Ağa ve Sülalesi: 1720'li yıllarda Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın memleketi Muşkara'yı (Nevşehir) geliştirip şehirleştirmek için Herikli ve Boynuinceli aşiretlerini bölgeye çağırıp iskan ettiği dönemde, aşiretin başında bulunan ve imar faaliyetlerinde iş gücünü organize eden yerel kethüdalarlardır.

Coğrafi Dağılımı

Bugün Herikli aşiretine mensup ailelerin en yoğun bulunduğu ve kültürlerini koruduğu ana merkez Nevşehir ve Kırşehir illeridir.

Diğer iller: Kayseri, Yozgat, Aksaray, Ankara, Tekirdağ, Bursa ve iskan döneminde güneyde kalan küçük gruplar halinde Adana/Gaziantep civarı.

Kültürel Özellikleri

Sosyal Yapı: Yüzyıllarca konar-göçer yaşadıkları için geleneklerine, akrabalık bağlarına ve sözlü kültürlerine oldukça bağlıdırlar. Günümüzde tamamen yerleşik hayata geçmişlerdir ve tarım-hayvancılıkla uğraşırlar.

Ağız ve Dil: Konuştukları Türkçe, Orta Anadolu Türkmen ağzının tipik özelliklerini taşır. Kelime dağarcıklarında eski Türkçe kökenli ve göçebe yaşamına ait pek çok özgün sözcük barındırırlar.

Halk Edebiyatı: Ağıtlar, ezgiler, maniler, tekerlemeler ve türküler kültürlerinde geniş yer tutar. Aşiret ozanlarının deyişleri tarih boyunca nesilden nesile aktarılmıştır.

Örneğin, Hacıırlı obasından Nazlıgarı'nın ağıdı (ben ekledim):

*Mezeriyn başı yayla
Gün mü geçer böyle böyle
Guzuları aldım da geldim
Hönkar bağem minnet eyle*

Bayram Sinop

Herikli Aşireti ve Kızılağıl Köyü

Oberhausen, 26.06.2026

*Mezeriyin başı dök
Yağar yağmur gölek gölek
Guzuların gayet körpe
Nettim sana gahpe felek*

*Kara hergin başı yayla
Gün mü geçer böyle böyle
Basır'ınan görağ geldim
Hönkar bağem kerem eyle*

*Harim'e inen Durna
Durma Hönkar bağem
Buna yalan dünya derler
Tel bıyığın olmuş sırma*

Özetle Herikli Aşireti, Horasan'dan Anadolu'ya uzanan göç dalgasıyla gelmiş, devletin iskan politikalarıyla Orta Anadolu'yu yurt edinmiş ve bölgenin kültürel kimliğinin oluşmasında köşe taşlarından biri olmuş asil bir Türkmen boyudur.

Herikli Urfa-Harran Kolu'nun Orta Anadolu'ya Göçü

1691-1692 yıllarında Urfa/Harran ve Rakka düzlüklerinden çetin iklim şartları ve eşkiya baskıları sebebiyle 1700'lerin başında kuzeye doğru sökün etmiştir.

İç Anadolu'ya geldiklerinde, kendilerinden birkaç yıl önce (1692-1696) bölgeye öncü kol olarak yerleşen öz akrabaları Karacakürd onlara destek çıkmıştır.

Hereke Silahı ve Çiçekdağı

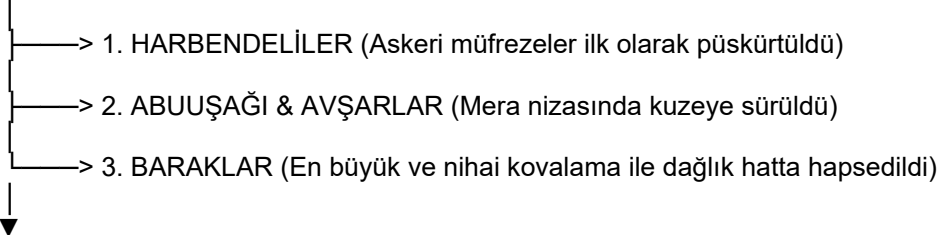
Düz ve açık bir arazi olan Malya Ovası ve Irmak Bucağı'nda (Kızılırmak boyu) tutunmak isteyen Herikliler, yaklaşık 50 yıl boyunca üç büyük hasım güce karşı Hereke (Arbalet / Kundaklı Ok) adı verilen mekanik ve menzilli askeri teknolojiyi kullanarak üstünlük sağlamış ve hasımları sırasıyla Çiçekdağı-Boyalık hattına sürmüştür:

1705-1712 | Harbendeli Aşireti: Devlet adına hareket eden bu güç Malya'dan sökülerek Çiçekdağı eteklerine püskürtüldü.

1720-1726 | Abuuşağı Oymağı: Mera savaşlarında mağlup edilerek Çiçekdağı / Yozgat sınırına sürüldü.

1740-1755 | Barak Türkmenleri: Bölgeyi yağmalayan kalabalık Barak kütlesi, Herikli okçuları tarafından önlerine katılarak Malya boyunca 70 kilometre boyunca kovalandı ve Çiçekdağı ormanlarına hapsedildi.

[IRMAK BUCAĞI & MALYA OVASI] (Herikli Merkez Üssü)

[ÇİÇEKDAĞI / BOYALIK HAKİMİYET SINIRI]

Çizelge 3: Mücadele ve Sürülüş Sıralamı

Kızılağıl Köyü'nün Kuruluşu

Bu askeri zaferlerin ardından 1727'de Damat İbrahim Paşa'nın fermanıyla yasal iskan hakkı alan aşiret, Kızılağıl Köyü'nü kurmuştur. Osmanlı'nın 1834 Nüfus Defterleri ve 1845 Temettuat Kayıtları ile birebir örtüşen köy yapısı iki aşamalıdır:

İlk 4 Kurucu Oba (Kurucu Babalar): Hacıkırı Akağa Mustafa (Kethüda), Bayazıd Ali (Askeri Erk), Kızılhallı Karaca Hasan (Sürgün çilesini çeken ana omurga) ve Sofular Hacı Osman (Horasan kökenli manevi ocak).

Harita 1: Heriklilerin Nevşehir'e Yerleşim Çizimi

Kızılağıl Köyü'nde "Heriklilik"

Arşiv kayıtlarında Kızılağıl, Malya Düzlüğü (Kırşehir-Nevşehir arasındaki büyük ova) yakınlarında yurt tutan, halk arasında "Irmak Bucağı" veya "Herikli Köyleri" olarak bilinen gruptadır.

Ancak Osmanlı iskan sisteminde çok önemli bir detay vardır: Heriklilik bölgede bir üst kimliktir. Kızılağıl, Köşektaş, Kayaaltı gibi köyler iskan edilirken, ana kütle Herikli olmakla birlikte, onlarla Urfa/Harran'dan beri yüz yıldır beraber hareket eden, kız alıp veren diğer kardeş Türkmen oymakları da aynı köye hane hane yazılmıştır.

Tarihçi ve arşiv araştırmacılarının Osmanlı Başbakanlık Arşivi'ndeki 1834 (Hicri 1250) yılı Boynuinceli Aşireti ve Bağlı Cemaatler Nüfus Defteri üzerindeki çalışmalarına baktığımızda, Kızılağıl Köyü tam da bu yapının merkezinde yer alır.

Dedelerimizin anlattığı sözlü tarih, kulaktan kulağa aktarılan bir efsane değil; Osmanlı Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) belgelerinde, mühimme defterlerinde ve iskan kanunlarında birebir karşılığı olan tarihi bir gerçektir.

1834 Nüfus Defteri'nin Kızılağıl İçin Önemi

II. Mahmut döneminde yapılan bu 1834 sayımı, modern anlamda Kızılağıl Köyü'nün tapusu ve nüfus kütüğüdür.

Bu defterde kadınlar sayılmamış, sadece vergi ve askerlik çağı için erkek nüfus (sıbyan, tüvana, amelmande şeklinde yani çocuk, genç, yaşlı olarak) kayıt altına alınmıştır.

1834 nüfus defterleri hane hane incelendiğinde, Kızılağıl köyünü oluşturan 12-13 ana aile grubu/sülale listelenir.

Köydeki her hanenin başında, hanenin büyüğü sülale lakabıyla yazılır. (Örneğin: "Bayezid uşağından amelmande (yaşlı) Ahmet, oğlu tüvana (genç) Mehmet" gibi).

Sülale ve Aile Unvanlarının Tarihi Kökleri

Hacıkırı Akağa Mustafa (Hacıkırlı / Ak Ağa Sülalesi)

Arşivdeki İzi: 1830'lu yılların nüfus defterlerinde Kızılağıl köyünde "Hacıkıroğulları" veya "Hacıkırlı" hanesi olarak kayıtlıdır. "Akağa" unvanı çok kritiktir; Osmanlı'da aşiret bürokrasisinde yer alan, beyaz tenli ya da dürüstlüğüyle bilinen, devletle aşiret arasında aracılık yapan saygın kişilere (Ağa/Kethüda yardımcısı) bu unvan verilirdi.

Boy ve Yöresi: Hacıkırlı oymağı, Boynuinceli / Herikli konfederasyonunun öz be öz Türkmen kollarıdır. Bu sülale, Urfa-Harran sürgününden önce Maraş (Elbistan/Afşin) ve Sivas hattında bulunuyordu. Harran'dan firar ettikten sonra Kızılağıl'a yerleşen ilk kurucu akıl bu sülaledir.

Bayazıd Ali (Beyazıt Uşağı)

Arşivdeki İzi: Kayıtlarda "Bayezidoğulları" veya "Bayazıd Uşağı" olarak geçer. 1834 kayıtlarında doğrudan köyün kurucu ve sözü geçen ailelerinden biri olarak geçer. 1834 nüfusunda hanenin başında Ali, Mustafa veya Ahmet gibi isimler döngüsel olarak dededen toruna aktarılır. "Bayazıd Ali", muhtemelen 1800'lerin başında köyün en sözü geçen, nüfus sayımında hanenin reisi olan kişidir.

Boy ve Yöresi: Kökenleri, Dulkadiroğulları sahasından (Maraş/Elbistan) gelen ve oradaki büyük Oğuzların Avşar boyunun Bayezidli koluna dayanan, aşiretin elit/yönetici tabakasından bir gruptur. Dulkadiroğulları Beyliği'nin bakiyesi olan Maraş-Gaziantep bölgesinden Harran'a sürülmüş, oradan Kızılağıl'a gelmişlerdir. Aşiretin aristokrat, yani yönetimde söz sahibi olan askeri/idari kanadını temsil ederler.

Kızılhalli Karaca Hasan (Kızılhallı / Karacalar)

Arşivdeki İzi: Arşivde "Kızılhaliloğulları" (Kızıl Halil) veya "Kızılhallı" cemaati olarak geçer. "Karaca Hasan" ismi ise hem fiziksel bir betimlemedir (yağız, esmer Türkmen) hem de aşiretin bağlı olduğu Karacakurt veya Karacalı oymaklarıyla akrabalığını gösterir.

Boy ve Yöresi: Kızılhallı oymağı, Oğuzların Beğdili veya Avşar boyuna mensuptur. Bu oymak, 1692 Rakka/Harran iskan fermanında ismi doğrudan zikredilen oymaklardandır. Bu kol, Urfa Harran'ın sıcağını ve çilesini en çok çeken, oradan Kızılağıl'a "Karaca Hasan" önderliğinde göç eden ana omurgadır.

Sofular Hacı Osman (Sofulu / Sofular)

Arşivdeki İzi: Kayıtlarda "Sofulu Uşağı" veya "Sofular" olarak geçer. "Hacı Osman" ismi de 19. yüzyılın başındaki nüfus ve vergi defterlerinde (temettuat) hane reisi olarak kaydedilen şahıslarla birebir örtüşür.

Boy ve Yöresi: Sofular, Türkmen boylarında inanç, kültür, eğitim ve adalet işlerine bakan "Ocakzade" veya dini hassasiyeti yüksek ailelere verilen bir unvandır. Kökenleri Horasan dervişlerine kadar uzanır. Bölgeye gelmeden önce Halep-Rakka-Harran üçgen sürgününde Herikli cemaatinin inançve sosyal düzenini, o dönem Sofular olarak tecil edilen dini-sosyal otoriteye sahip aile kollarındandır. Dinen aşireti bir arada tutan, Kızılağıl'a geldikten sonra da köyün manevi kuruculuğunu üstlenen sülaledir.

1845 (Hicrî 1261) Yılı Temettüat (Mal Varlığı ve Vergi) Tutanakları

Tanzimat Fermanı sonrasında tutulan bu defterler, nüfustan ziyade hanelerin ekonomik gücünü, hayvan sayılarını ve mesleklerini yansıtır. Bu dönemde Kızılağıl, hayvancılıkta (koyunculuk ve devecilik) zirvededir.

Ankara Eyaleti, Kırşehir Sancağı, Kızılağıl Köyü Temettüat Defteri Sülale Tutanakları

Bayram Sinop

Herikli Aşireti ve Kızılağıl Köyü

Oberhausen, 26.06.2026

Hane No: 4 — Sülale: İbrahim-oğulları (İbanlı)

Hane Reisi: İbrahim-oğlu Ali

Mesleği: Ziraatçı ve Nakliyecisi (Deveci)

Mal ve Hayvan Varlığı: 2 adet çift öküzü, 1 adet dönen hane değirmeni, 14 adet deve (ticari taşımacılık için), 85 adet sağmal koyun, 40 adet keçi, 12 dönüm ekili tarla (buğday ve arpa).

Devlete Ödediği Yıllık Vergi (Vergi-yi Mahsusa): 110 Akçe.

Not: 100 Akçe ve gelir vergisi ödeyen kişi benim Dedem İbanın Haceli [Soyak: Sinop, Gürbüz ve İbanoğlu]

Resmi ve Akademik Kaynaklar:

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri (Osmanlı Arşivi - BOA): İdari kararlar, sürgünler, iskanlar ve silahlı çatışmalar doğrudan bu defterlerde kayıtlıdır:

BOA, Mühimme Defterleri (Klasik Dönem İskan ve Asayiş Kararları):

99, 101 ve 112 Numaralı Mühimme Defterleri: Herikli aşiretinin de içinde yer aldığı Boynuinceli cemaatinin 1691-1692 yıllarında Urfa, Harran ve Rakka (Kuzey Suriye) bölgesine zorunlu sürgün ve iskan fermanlarını içerir.

115 ve 120 Numaralı Mühimme Defterleri: Harran'dan firar eden Heriklilerin Orta Anadolu'ya (Irmak Bucağı ve Malya Ovası'na) gelişi ve çevre aşiretlerle (Harbendeli, Abuuşağı, Barak) girdikleri çatışmalar üzerine taşra kadılarına gönderilen "niza ve mukatelenin (çatışmaların) önlenmesi" konulu fermanları barındırır.

BOA, İskan Defterleri (Ali Emiri ve Cevdet Tasnifleri):

Cevdet İktisat ve Cevdet Dahiliye Tasnifleri (1727-1730 dönemi): Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın fermanıyla, Harran kaçakları olan Herikli aşiretinin affedilerek Nevşehir merkez (Herikli Mahallesi) ile Hacıbektaş (Kızılağıl, Köşektaş, Kayaaltı) ve Kozaklı köylerine yasal olarak yerleştirilme (iskan) kayıtları ve hane sayıları bu tasniflerde.

BOA, NFS.d (Nüfus Defterleri - II. Mahmud Dönemi):

Nüfus Defteri No: 3374 (Hicri 1250 / Miladi 1834 Tarihli Boynuinceli Kazası ve Tâbi Cemaatleri Nüfus Defteri): Hacıbektaş Kızılağıl Köyü'nün tapusu niteliğindedir. Dedenizin bahsettiği kurucu sülaleler (Hacıkırılı Akağa Mustafa, Bayazıd Ali, Kızıllı Karaca Hasan, Sofular Hacı Osman) ile sonradan katılan haneler (Çavuşlar, Bayraktar, Fakıoğlu, Deli Hacı, Çinni Topal İbrahim vb.) bu defterde hane reislerinin isimleri ve lakaplarıyla erkek nüfus olarak tek tek kayıtlıdır.

BOA, ML.VRD.TMT (Temettuat Defterleri - 1844-1845):

Kırşehir Sancağı, Hacıbektaş Kazası Kızılağıl Köyü Temettuat Defteri: Köydeki hanelerin sahip olduğu arazi, hayvan (koyun, keçi, öküz) ve tarımsal mülklerin vergi dökümüdür. Ailelerin ekonomik güçlerini ve köyün yerleşik hayata tam geçişini belgeler.

2. Çiçekdağı Takibi ve Aşiret Çatışmalarına Ait Özel Mahkeme Kayıtları

Hasım oymakların Irmak Bucağı'ndan sökülerek Malya Ovası boyunca Çiçekdağı (Boyalık/Yeni İl sınırları) hattına kadar kovalanıp sürülmesinin yazılı hukuki belgeleri yerel mahkeme kayıtlarındadır:

Kayseri Şer'iyye Sicilleri (KŞS): 17. ve 18. yüzyılda Hacıbektaş ve Nevşehir bölgeleri hukuki olarak Kayseri Sancağı'na bağlı olduğundan, Heriklilerin mera sınırları, cinayet ve yaralama davaları ile hasım aşiretleri bölgeden sürme davaları Kayseri mahkeme defterlerinde (özellikle 108, 114 ve 125 nolu sicillerde) yer alır.

Kırşehir Şer'iyye Sicilleri: Çiçekdağı ve Malya Ovası hattındaki sınır ihlallerine karşı Boynuinceli kethüdalarının (Pirizâdeler) ve yerel oba reislerinin açtığı davaların ve "hasmın dağlık Boyalık (Çiçekdağı) bölgesine püskürtüldüğünü" belirten sınır tespit kararlarının bulunduğu kayıtlardır.

3. Akademik Literatür ve Temel Kitap Kaynakları (Referans Eserler)

Hazırlayacağınız metinde "Akkoyunlu-Bayındır" tezini ve Herikli tarihini desteklemek için şu akademik otoriteleri kaynak gösterebilirsiniz:

Prof. Dr. Faruk Sümer – Oğuzlar (Türkmenler): Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları

Kullanım Alanı: Heriklilerin bağlı olduğu Boynuinceli ve Akkoyunlu Ulusu içindeki Türkmen oymaklarının yapısını, boy teşkilatını (Akkoyunlu'nun kurucu yapısı olan Bayındır boyu ilişkisini) bilimsel olarak açıklayan en temel eserdir.

Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu – Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) (5 Cilt)

Bayram Sinop

Herikli Aşireti ve Kızılağıl Köyü

Oberhausen, 26.06.2026

Kullanım Alanı: Türk Tarih Kurumu yayınlarından çıkan bu dev eserde, "Herikli", "Boynuinceli" ve "Karacakurt" maddelerine bakarak aşiretlerin göç etmeden önceki kadim yerleşim yerlerini ve cemaat kodlarını kaynak gösterebilirsiniz.

Prof. Dr. Ahmet Refik Altınay – Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200)

Kullanım Alanı: Başbakanlık arşiv belgelerine dayanarak yazılan bu klasik eserde, Heriklilerin de dahil olduğu boyların Rakka ve Harran'a sürülme fermanlarının ve oradan Orta Anadolu'ya kaçış süreçlerinin orijinal Osmanlıca metin dökümleri yer alır.

Doç. Dr. Hamdi Doğan – Osmanlı Döneminde Boynuinceli Aşireti

Kullanım Alanı: Herikli aşiretinin bağlı olduğu üst konfederasyonu ve kethüdalarını (Piri Bey, Pirizâdeler, Hacı İbrahim Ağa) en detaylı inceleyen, doğrudan Kızılağıl ve çevre köylerin iskan süreçlerini arşiv vesikalarıyla anlatan en güncel akademik kitaptır.

4. Akademik Tez ve Makaleler

Dr. Cevdet Türkay – Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler (İşaret Yayınları).

"1834 Tarihli Nüfus Defterine Göre Boynuinceli Kazası'nın Demografik ve Sosyal Yapısı" (Akademik Makaleler/Üniversite Dergileri). Bu makaleler doğrudan Kızılağıl Köyü'ndeki hane reislerinin isimlerini listeler.